

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ім. В. СТЕФАНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ ПРИРОДНИЧИХ НАУК
КАФЕДРА БІОЛОГІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ЗА
ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**Івано-Франківськ
2020**

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дане Положення розроблене на основі Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Кодексом честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Положенням про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми.

Підготовка магістра завершується захистом дипломної роботи.

Дипломна робота (ДР) – це самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна праця, що синтезує підсумок теоретичної та практичної підготовки у межах нормативної й варіативної складових освітніх програм підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти та є формою контролю набутих студентом у процесі навчання інтегрованих знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків.

Дипломна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти готується державною мовою у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій або м'якій палітурці та в електронній формі.

Міждисциплінарна дипломна робота - окрема кваліфікаційна робота, яка виконується студентами різних спеціальностей чи галузей освіти в межах однієї теми чи проекту. Для захисту такої роботи створюється екзаменаційна комісія (ЕК) з фахівців представлених спеціальностей.

За умови, якщо результати дипломного дослідження містять інформацію з кількох спеціальностей, до складу ЕК додатково вводяться фахівці з цих спеціальностей та додається рецензія з другої спеціальності.

1.1. Мета і завдання дипломної роботи

Дипломна робота виконується на основі поглибленого вивчення спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, передового досвіду з обраної проблеми, а також результатів власних досліджень реального об'єкта з метою вирішення визначених прикладних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності. Дипломна робота повинна містити результати теоретичних і прикладних досліджень, носити творчий характер.

Метою підготовки ДР є виявлення вміння студента самостійно виконати наукове дослідження з обраної проблеми, продемонструвати набуті в ході навчання професійні компетенції у науково-дослідній царині.

Робота має демонструвати рівень фахової підготовленості її автора до професійної діяльності, а саме:

- ступінь оволодіння теоретичними знаннями у певній сфері діяльності;
- вміння узагальнювати та аналізувати наукові джерела і фактичні дані;
- уміння працювати з нормативно-правовими актами;
- здатність творчо використовувати сучасні методики дослідження,

напрацьовані у галузях знань та сучасні інформаційні технології;

– здатність до забезпечення інноваційної діяльності в процесі виконання своїх професійних (функціональних) обов'язків.

Основні етапи підготовки та виконання дипломної роботи:

- вибір та затвердження теми;
- формування плану-проспекту;
- складання та затвердження завдання;
- розробка методики та написання роботи (проекту, творчого проекту, портфоліо тощо);
- оформлення роботи;
- перевірка на академічний плагіат;
- попередній захист на випусковій кафедрі та допуск її до захисту в екзаменаційній комісії;
- рецензування;
- захист на засіданні екзаменаційної комісії.

1.2. Основні вимоги до дипломної роботи

Дипломна робота як випускна кваліфікаційна робота повинна бути актуальною, містити окремі елементи наукової новизни, виконуватися на рівні сучасних досягнень науки, вдало поєднувати елементи теоретичних досліджень та практичної складової, виконуватися в рамках наукових досліджень кафедр навчального закладу.

Дипломна робота повинна мати логічний, доказовий, аргументований характер і відповідати таким **вимогам**:

- містити науковий аналіз предмета дослідження;
- результати особисто проведених комплексних досліджень та аналіз теоретичних, прикладних проблем досліджуваної тематики;
- містити обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення різних аспектів професійної діяльності відповідно до предмета дослідження;
- бути належно оформленою і мати всі необхідні супровідні документи.

Тема дипломної роботи повинна бути, за можливості, короткою, відповідати обраній спеціальності та вказувати на проблему, яка буде вирішуватися. Тематика повинна відповідати професійним завданням, зафіксованим в освітній програмі спеціальності.

Закріплення теми дипломної роботи, призначення наукового керівника затверджується на засіданні випускової кафедри.

У фактичному матеріалі дипломної роботи необхідно стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

Дипломна робота повинна містити:

- системний теоретичний аналіз предмета дослідження;
- результати особисто проведених комплексних досліджень і аналіз прикладних проблем відповідно до теми дослідження;

—оригінальні особисті результати;
—обґрунтовані реальні пропозиції щодо удосконалення різних аспектів професійної діяльності відповідно до предмета дослідження.

Окрім того бути:

—належно оформленою і мати всі необхідні супровідні документи;
—апробованою (наукова публікація, участь у наукових конференціях, концертах, наукових, творчих проектах тощо).

1.3. Структура дипломної роботи

Дипломна робота як оригінальне теоретико-прикладне дослідження повинна мати певну логіку побудови, послідовність і завершеність.

Дипломна робота повинна містити:

- індивідуальне завдання;
- відгук наукового керівника;
- одну рецензію фахівця з досліджуваної проблеми з вченим ступенем і/або званням (внутрішню або зовнішню);
- анотацію про зміст і результати дослідження українською мовою обсягом до 0,5 сторінки;
- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основну частину:
 - перший розділ – теоретичний ;
 - наступні розділи –дослідницько-аналітичні чи дослідницько-творчі структурно вибудовуються, як правило, виходячи із змісту та основних завдань, сформульованих студентом. На спеціальностях «Дизайн», «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» останній розділ як правило присвячений аналізу творчого проекту, що є частиною дипломної роботи;
- висновки до розділів;
- загальні висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

1.4. Вимоги до структури та змісту дипломної роботи

Титульний аркуш ДР містить (додаток А):

- найменування вищого навчального закладу, де виконана ДР;
- назву підрозділу;
- назву кафедри;
- освітній рівень, на який претендує здобувач;
- тему ДР;
- прізвище, ім'я, по-батькові автора;
- найменування спеціальності;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника;

- відомості про рецензентів;
- місто і рік захисту роботи.

Індивідуальне завдання (додаток Б) видається керівником дипломної роботи та затверджується на засіданні кафедри. В ньому визначено план роботи, напрямки, завдання і терміни виконання.

Відгук наукового керівника (додаток В) розкриває особистість здобувача як дослідника, рівень його науково-дослідницької готовності.

Рецензія відображає відгук про дану роботу фахівця з досліджуваної проблеми з науковим ступенем і/ або вченим званням (внутрішню або зовнішню).

Рекомендований обсяг дипломної роботи – обсяг і форма написання дипломної роботи визначається випусковою кафедрою, але має містити, як правило, не менше 50 сторінок основного тексту роботи.

Зміст (додаток Г) подають на початку дипломної роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел та ін.

Він має відображати суть теми, її складність та логіку дослідження. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими і зрозумілими, літературно грамотними, тісно пов'язаними з назвою роботи, але не повторювати її.

За потреби у роботі подається *перелік умовних позначень*, якщо в ній вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо.

Вступ (3 с.) окреслює наукове обґрунтування актуальності і значення обраної теми; формулюються мета, завдання, предмет і об'єкт дослідження; наводиться перелік застосованих методів дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, апробація результатів роботи, загальна характеристика структури й обсягу дипломної роботи.

Загальну характеристику дипломної роботи подають в рекомендованій нижче послідовності.

Актуальність теми

Шляхом критичного аналізу нормативно-правової бази, порівняння з відомим розв'язаннями проблеми (наукової задачі), визначення суперечностей, які необхідно розв'язати, обґрунтовують актуальність і доцільність роботи.

Мета та завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження.

Від чіткості поставлених завдань багато в чому залежать структура дипломної роботи, логіка, системність, можливість досягнення мети дослідження та формулювання обґрунтованих висновків. Тому слід дотримуватись логічної послідовності дієслів при формулюванні завдань. Орієнтовно, їх можна згрупувати так: розглянути, дослідити, дати характеристику; провести, здійснити; розкрити; критично проаналізувати; оцінити; виявити, визначити, виділити, виокремити; систематизувати, структурувати; узагальнити, класифікувати; окреслити; обґрунтувати; довести; розробити; сформулювати, сформулювати; запропонувати, внести пропозиції,

розробити рекомендації тощо.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію і обрано для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети.

Наукова новизна одержаних результатів характеризує особистий внесок автора у вирішенні досліджуваної проблеми. Слід чітко сформулювати наукові положення, запропоновані студентом самостійно, зосереджуючи особливу увагу на ступені досягнутої при цьому новизни.

Виділяють такі ступені наукової новизни результатів дослідження:

– запропоновано принципово нові у даній галузі знання (вперше здійснено..., одержано..., розроблено..., визначено..., формалізовано...);

– науковий результат розширює або доповнює відомі теоретичні чи практичні положення, вносить у них нові елементи (удосконалено..., розширено..., доповнено...);

– науковий результат конкретизує та уточнює відомі положення, використовує відомі методи для дослідження нових об'єктів і явищ (набуло подальшого розвитку..., уточнено...).

Наукова новизна може виявлятися у теоретичних положеннях, які вперше сформульовано і змістовно обґрунтовано; методичних рекомендаціях, які впроваджено у практику, і які спричиняють суттєвий вплив на досягнення нових результатів.

При формулюванні наукової новизни слід використовувати такі вирази: «вперше здійснено комплексне...», «науково узагальнено та систематизовано...», «розроблено модель (чи методу)»..., «досліджено специфічні зв'язки...», «визначено причинно-наслідкові зв'язки, фактори впливу...». Використовуючи наведені вирази, слід конкретизувати особистий внесок автора з відповідними поясненнями. Не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що в роботі зроблено, а в сутності наукової новизни виявити неможливо.

Практичне значення одержаних результатів

У дипломній роботі треба подати відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації, як їх використати.

Апробація результатів роботи. Публікації. Зазначається, на яких науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах оприлюднено результати дослідження, що викладені в дипломній роботі. Вказується кількість статей у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій опубліковані результати роботи.

Якщо автор брав участь у науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, засіданнях наукового гуртка із оголошенням результатів своєї роботи, результати досліджень були використані у промислових чи інших випробуваннях чи впроваджені у практику та має цьому підтвердження

(опубліковані тези, статті або програма конференції за темою роботи, у якій студент брав участь), слід зазначити загальну кількість конференцій, їх назву, рік та місце проведення, а також вказати кількість публікацій із цієї теми.

Загальна характеристика структури й обсягу дипломної роботи. Перераховуються структурні елементи дипломної роботи та подається їх коротка анотація.

Основна частина дипломної роботи може складатися з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. В основних розділах дипломної роботи автор подає

- огляд літератури за темою та обґрунтовує вибір напряму досліджень,
- наводить методи вирішення задач та їх порівняльні характеристики,
- описує хід дослідження, з вичерпною повнотою викладає результати власних досліджень, якщо вони одержані, та в чому полягає їх новизна.

Автор повинен дати оцінку повноти вирішення поставлених задач, оцінку достовірності одержаних результатів та порівняти одержані результати з аналогічними результатами вітчизняних та зарубіжних дослідників, обґрунтувати необхідність додаткових досліджень.

В кінці кожного розділу формулюють стислі висновки до нього.

При написанні дипломної роботи студенту рекомендується використання наукових праць професорсько-викладацького складу підрозділу.

Висновки є завершальною частиною дипломної роботи. Вони містять стислий виклад актуальності теми, зроблених оцінок та узагальнень під час аналізу, а також пропозицій автора. Ознайомлення з текстом висновків повинно сформулювати уявлення про ступінь реалізації автором дипломної роботи поставленої мети і завдань.

Список використаних джерел (додаток Д), що додається до дипломної роботи, складається одним із таких способів:

Перший варіант: список використаної джерельної бази можна розміщувати в порядку появи посилання на них у тексті.

Другий варіант: наводяться у списку в алфавітному (кирилиця, латиниця) порядку прізвищ перших авторів або заголовків.

Третій варіант: у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у дипломній може оформлятися за вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій:

1. MLA (Modern Language Association) style.
2. APA1, 2 (American Psychological Association) style.
3. Chicago/Turabianstyle1.
4. Harvard style1.
5. ACS (American Chemical Society) style.
6. AIP (American Institute of Physics) style.
7. IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style.

8. Vancouver style1.
9. OSCOLA.
10. APS (American Physics Society) style.
11. Springer MathPhys Style.

Додатки використовуються для повноти сприйняття викладеного в роботі матеріалу. До них вносяться допоміжні матеріали:

- проміжні математичні доведення, формули;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- інструкції та методики, опис алгоритмів і програм розв'язання задач з використанням комп'ютерних технологій, розроблених у ДР;
- допоміжні ілюстрації.

У додатки виносяться громіздкі таблиці допоміжного характеру, блок-схеми, зразки форм таблиць тощо.

Розділ 2. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

2.1 Підготовчий етап у виконанні дипломної роботи

2.1.1 Визначення напрямку дослідження

Графік виконання дипломної роботи затверджується на початку навчального року, контролюється науковим керівником і кафедрою. За порушення графіка студент може бути недопущений до захисту ДР.

Визначення напрямку дослідження здійснюється виходячи з наукових інтересів студента, тематики наукових досліджень кафедри, замовлень підприємств тощо. Вибираючи напрям дослідження, доцільно користуватися запропонованим кафедрою переліком тем, який може уточнюватись або доповнюватись за бажанням студента та його наукового керівника.

2.1.2 Вибір і затвердження теми та плану дипломної роботи

Тема дипломної роботи повинна бути актуальною, мати теоретичне і прикладне значення, відповідати сучасному стану та перспективам розвитку педагогічної науки, а також враховувати особистий інтерес студента.

Пропозиції щодо вибору теми ДР студент обговорює з науковим керівником.

Обрання керівника і теми дипломної роботи може оформлятися написанням заяви визначеного взірця. Тема дипломної роботи і науковий керівник закріплюються за студентом рішенням кафедри не пізніше, як на початку другого місяця першого семестру навчання.).

За поданням наукових керівників кафедра розглядає теми дипломної роботи і ухвалює рішення про їх затвердження. Зміна або уточнення затвердженої теми дипломної роботи допускається не пізніше 2-х місяців до попереднього захисту дипломної роботи на кафедрі.

2.1.3 Основні права та обов'язки студента і наукового керівника при написанні дипломної роботи

Виконання дипломної роботи повинно здійснюватися у тісній співпраці між науковим керівником та студентом відповідно до затвердженого плану виконання завдань дипломної роботи.

Основні обов'язки наукового керівника дипломної роботи:

- 1) допомога студентів у виборі теми дипломної роботи;
- 2) погодження календарного плану щодо виконання завдань дипломної роботи, систематична перевірка виконання календарного плану студентом;
- 3) допомога студентів при розробленні плану (змісту) дипломної роботи;
- 4) надання систематичних консультацій з питань порядку, послідовності виконання дипломної роботи, визначення змісту та обсягу відповідних частин роботи;
- 5) надання допомоги студенту в доборі наукових джерел, спеціалізованих даних (юридичних, архівних, статистичних тощо), які доцільно використовувати при виконанні дипломної роботи;
- 6) надання консультацій з питань виконання дипломної роботи та

залучення консультантів щодо відповідних розділів дипломної роботи (за необхідності);

7) перевірка виконання студентом проміжних етапів підготовки дипломної роботи й надання допомоги в її науковому редагуванні;

8) систематичний контроль щодо якості виконання дипломної роботи;

9) спрямування студента у питаннях апробації дипломної роботи;

10) підготовка висновку на засідання кафедри про допуск дипломної роботи до захисту в екзаменаційній комісії;

11) підготовка письмового відгуку на дипломну роботу.

Основні права наукового керівника:

1) вимагати від студента дотримання встановленого графіку виконання дипломної роботи;

2) висловлювати зауваження по дипломній роботі загалом або окремих її частинах та повернення дипломної роботи студенту на додаткове опрацювання;

3) вимагати виправлення помилок змістового чи граматичного характеру;

4) приймати рішення про невідповідність дипломної роботи встановленим вимогам з інформуванням про це студента та завідувача кафедри, на якій виконується робота.

Основні обов'язки студента при виконанні дипломної роботи:

1) обрати тему дипломної роботи в строки, які щорічно визначаються розпорядженням підрозділу;

2) погодити завдання на дипломну роботу;

3) якісно і вчасно виконувати завдання наукового керівника дипломної роботи;

4) дотримуватися календарного плану виконання дипломної роботи;

5) самостійно або за допомогою наукового керівника формувати перелік питань і практичних матеріалів, які належить зібрати і дослідити при виконанні дипломної роботи;

6) зібрати й систематизувати наукові джерела, які доцільно використати при виконанні дипломної роботи;

7) виконати дипломну роботу відповідно до календарного плану та даних методичних вказівок;

8) виконувати дипломну роботу із врахуванням зауважень наукового керівника, вчасно усувати недоліки, виявлені науковим керівником;

9) своєчасно подати дипломну роботу на відповідну кафедру;

10) захистити дипломну роботу перед екзаменаційною комісією, продемонструвавши рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Основні права студента при виконанні дипломної роботи:

1) одержувати від наукового керівника консультації щодо загальних вимог до виконання дипломної роботи, її змісту та оформлення, структури, плану, формулювання мети, завдань, висновків та положень наукової новизни;

2) звертатися до наукового керівника із поточними питаннями, які виникають при виконанні дипломної роботи;

3) бути проінформованим про недоліки дипломної роботи, а також

терміни їх усунення;

4) за згодою наукового керівника брати участь у наукових конференціях за результатами дослідження та публікувати їх у фахових виданнях.

2.1.4 Завершення роботи

Завершену дипломну роботу студент подає науковому керівнику (науковому консультанту) для перевірки та підготовки письмового відгуку на неї. Відгук наукового керівника (наукового консультанта) повинен містити наступне:

- актуальність теми дипломної роботи;
- ступінь самостійності та оволодіння методами дослідження у виконанні дипломної роботи;
- наукову новизну, правильність та обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дипломній роботі;
- логічність, послідовність, аргументованість, літературну грамотність викладення матеріалу;
- практичну цінність отриманих результатів та їх значимість для науки і практики;
- висновок про відповідність дипломної роботи вимогам, що пред'являються до такого виду робіт та допуск роботи до захисту.

Науковий керівник дипломної роботи може висловити зауваження і вказати на недоліки дипломної роботи. Підпис наукового керівника має супроводжуватись розшифровкою його прізвища, ім'я, по батькові, наукового ступеня, вченого звання. Якщо студент порушив встановлені календарним планом строки подання дипломної роботи, не погоджував з науковим керівником плану дипломної роботи, не інформував наукового керівника про хід написання дипломної роботи та за наявності інших суттєвих порушень, науковий керівник вносить пропозицію про недопуск студента до захисту дипломної роботи, оформляючи це складанням відповідної доповідної записки на ім'я голови екзаменаційної комісії за погодженням із завідувачем кафедри. У разі подання науковим керівником негативного відгуку, студент допускається до захисту дипломної роботи.

2.1.5 Рецензія на дипломну роботу

Рецензія на дипломну роботу є необхідним елементом творчих дебатів на захисті дипломної роботи, гарантією точного і неухильного виконання встановлених вимог до дипломної роботи. Від ретельності роботи рецензента, аргументованості й повноти його висновків, залежить оцінка дипломної роботи на засіданнях екзаменаційної комісії.

Критичний підхід до дипломного дослідження – це головний критерій високого професіоналізму внутрішнього та зовнішнього рецензентів та необхідна умова належної конструктивної дискусії під час захисту дипломної роботи. Зовнішня рецензія повинна бути завірена установою, організацією, де працює зовнішній рецензент.

Рецензія на дипломну роботу подається на кафедру не пізніше, ніж за 3-5

днів до захисту дипломної роботи.

Рецензент на підставі вивчення дипломної роботи, висвітлює в поданій рецензії такі обов'язкові питання:

- актуальність обраної теми дипломної роботи;
- ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дипломній роботі, їх достовірність;
- практична цінність дипломної роботи;
- стиль викладу та оформлення роботи;
- зауваження щодо дипломної роботи ;
- висновок щодо відповідності дипломної роботи встановленим вимогам, а також про її допуск до захисту.

Рецензія надається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано або не рекомендовано) у екзаменаційній комісії і може містити оцінку.

За відсутності рецензії дипломна робота до захисту не допускається.

Розділ 3. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ, ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Загальні вимоги до оформлення дипломної роботи

Оформлення дипломної роботи має відповідати загальним вимогам до наукових робіт. Текст дипломної роботи набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29-30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм); шрифт текстового редактора – Word Times New Roman, розмір 14 мм. Поля: зліва – не менше 25 мм, справа – не менше 15 мм, зверху і знизу – не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту однаковою.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки).

Зміст має відповідати плану роботи. На сторінці зі змістом навпроти кожної складової дипломної роботи проставляються номери сторінок, які вказують на початок викладення матеріалу.

Якщо у роботі наводяться маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік надається перед вступом і вноситься до змісту як «*Перелік умовних позначень*». Перелік умовних позначень надається у вигляді окремого списку, який розміщують перед змістом, після завдання. Перелік слід друкувати у дві колонки, у лівій за абеткою наводять скорочення, у правій – детальне розшифрування.

Нумерація. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, додатків, рисунків, таблиць подають *арабськими цифрами* без знака №.

Нумерація сторінок дипломної роботи має бути наскрізною (включаючи ілюстрації) і проставлятися у правому верхньому куті аркуша без крапки. *Першою*

сторінкою є титульний аркуш, який входить до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші, аркушах завдання та аркуші змісту номер сторінки не ставиться. Нумерація сторінок проставляється, починаючи зі «Вступу».

На титульному аркуші зазначають повну назву міністерства, вищого навчального закладу, випускової кафедри; тему роботи; дані про студента, наукового керівника та консультанта, місто та рік подання дипломної роботи до захисту. Скорочення у назвах міністерства, вищого навчального закладу та теми дипломної роботи не допускаються.

Текст *основної частини* дипломної роботи поділяють на розділи та підрозділи. Кожний розділ починають з нової сторінки.

Складові дипломної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», без крапки та з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу крапка не ставиться. Наприклад: «2.3» (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять.

Оформлення посилань на інформаційні джерела. Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст у дипломній роботі, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга – номеру сторінки (наприклад, [32, с. 85]).

Наприкінці дипломної роботи наводиться список використаних джерел. До цього списку включаються публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі та чий дослідження прямо чи опосередковано використовуються у представленні авторської точки зору. Всі джерела вказуються мовою видання.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у ДР може оформлятися автором за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій (Див. додаток Ж).

Оформлення допоміжних матеріалів. Допоміжними матеріалами є: *ілюстрації* (схеми, діаграми, графіки, креслення тощо), *формули, таблиці, додатки*.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації

складається з номера розділу та порядкового номера ілюстрації через крапку. Наприклад, Рис. 1.2. – другий рисунок першого розділу. Номер, назва ілюстрації та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією, відокремлених крапкою. Наприклад:

Рис. 2.3. Показники готовності вчителя до педагогічної діяльності.

Ілюстрації слід наводити безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрацію, розміри якої більше формату А4, рекомендується розміщувати у додатках.

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді *таблиць*. Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті. При цьому по тексту слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад «... у табл. 2.1». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово «дивись», наприклад «див. табл. 3.2».

Таблиці нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, таблиця 2.1. – перша таблиця другого розділу і розміщується у крайньому правому положенні над назвою таблиці.

Назву таблиці друкують жирним шрифтом малими літерами (крім першої великої) і розміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці. Наприклад:

Таблиця 2.1.

Рівні готовності вчителя до педагогічної діяльності

Формули нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули в розділі, відокремлених крапкою. Номер формули зазначають на рівні формули у круглих дужках у крайньому правовому положенні, наприклад: (2.1) (перша формула другого розділу). Посилання на формули надають порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (2.1)». Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів формули наводять під нею в тій послідовності, в якій вони подані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта записують з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Кожна формула відокремлюється від тексту одним вільним рядком.

При написанні дипломної роботи студент повинен посилатися на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в дипломній роботі, або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, завдання, питання, вивченню яких присвячена робота. Такі посилання дають змогу відшукати документи, перевірити достовірність відомостей про цитування документа, забезпечують необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках,

коли наявний у них матеріал не включений до останнього видання.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання в ДР.

Посилання в тексті дипломної роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, "... у працях [1-7]..."

Коли в тексті дипломної роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у квадратних дужках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад:

Цитата в тексті: «...експеримент використовується для перевірки гіпотези і виділення причинно-наслідкових залежностей між факторами, що впливають на об'єкт, який вивчається» [8, с. 144].

Відповідний опис у переліку посилань:

8. Руснак І. Магістерська робота з педагогіки: навчально-методичний посібник. Чернівці, 2005. 208 с.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи того друкованого твору слід наводити *цитати*. Етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

1) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

2) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

3) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

4) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

5) якщо необхідно виявити ставлення автора ДР до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання.

Слова і словосполучення скорочуються відповідно до ДСТУ 3582–2013

“Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила” (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ).

Додатки оформлюються як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Кожний додаток друкується з нової сторінки.

Симетрично відносно тексту сторінки малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» (але без знака №) і велика літера, що позначає додаток. Наприклад: «Додаток Б». Додатки позначаються великими літерами української абетки, за винятком Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Наприклад, Додаток А.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі справа сторінки малими літерами з першої великої. Текст кожного додатка, може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. Якщо зміст додатка не вміщується на одну сторінку, то на наступній сторінці у верхньому правому куті зазначається «Продовження додатка...». На останній сторінці наведеного додатку зазначаємо: «Закінчення додатка...».

3.2. Перевірка на академічний плагіат

Порядок розгляду фактів академічного плагіату та інших видів порушень академічної доброчесності здійснюється на основі та у відповідності до Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Дипломна робота студента має виконуватися із застосуванням загальних засад та правил наукової етики та академічної доброчесності. При виконанні дипломної роботи **студент зобов'язаний**:

- з повагою ставитися до авторських прав інших осіб, дослідження яких він використовує при виконанні дипломної роботи;
- коректно застосовувати інформацію з інших джерел шляхом здійснення належного цитування;
- не допускати проявів академічної недоброчесності, серед яких академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація тощо.

Дипломна робота, в якій виявлено ознаки академічного плагіату або іншого виду порушення академічної доброчесності, не допускається до захисту та повертається студенту на виправлення та доопрацювання.

Види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності (п.3.3. Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).

Академічним плагіатом вважається – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як

результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Серед інших видів порушень академічної доброчесності, окрім академічного плагіату, є:

– самоплагіат - оприлюднення власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

– фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі;

– фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу.

Для уникнення академічного плагіату при написанні дипломної роботи студент повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали, або окремі дані.

У разі використання запозиченого матеріалу без посилання на автора та джерело дипломна робота рішенням кафедри знімається з розгляду.

Перевірці на плагіат підлягає основна частина роботи (без списку використаних джерел та додатків) в електронному вигляді у представлених форматах: *.doc, *.docx, *.rtf.

Кожен структурний підрозділ рішенням вченої ради затверджує відсотки унікальності дипломної роботи.

Перевірку на плагіат забезпечує одноразово і безкоштовно ректорат університету. Випускові кафедри забезпечуються при цьому демоверсіями ліцензійної програми на антиплагіат.

Науковий керівник та студент попередньо повинні бути ознайомлені з встановленими програмою показниками щодо оригінальності тексту. Відповідальність, у випадку встановлення факту академічного плагіату або іншого виду порушення академічної доброчесності, лежить на авторові роботи.

Результати перевірки на академічний плагіат повинні бути обговорені на засіданні випускової кафедри. Перевірка на плагіат повинна бути здійснена не пізніше, як за місяць до захисту роботи, включаючи і строк перевірки. Строк перевірки не повинен перевищувати десяти днів.

Процедура перевірки на плагіат та її наслідки регулюються «Положенням про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

3.3. Підготовка до захисту дипломної роботи

Упродовж навчання за освітньою програмою другого (магістерського) рівня кафедра повинна передбачити в планах засідань кафедри чи наукових семінарів періодичну звітність керівника та студента про хід виконання дипломної роботи.

Після проходження процедури перевірки на академічний плагіат, студент не пізніше ніж за 10 календарних днів до початку захисту проходить процедуру попереднього захисту. Кафедра приймає остаточне рішення про допуск

студента до захисту.

Попередній захист дипломної роботи студент проходить на випусковій кафедрі. Інформацію про допуск студентів до захисту дипломної роботи випускова кафедра подає у деканат факультету (інституту) як витяг з протоколу засідання кафедри, який містить дані про студентів та теми їх дипломних робіт.

До початку роботи Екзаменаційної комісії секретар відповідної ЕК формує наступні матеріали до захисту дипломних робіт:

- виконана дипломна робота;
- письмовий відгук наукового керівника (наукового консультанта);
- рецензії;
- подання голові ЕК щодо захисту дипломної роботи.

Окрім того, можуть бути подані інші матеріали, що характеризують наукову і практичну цінність виконаної роботи: друквані статті, тези, доповіді за темою роботи, документи, які підтверджують практичне застосування роботи тощо.

Захист дипломної роботи проводиться на відкритому засіданні ЕК за участю не менше ніж половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії чи його заступника. Члени ЕК ознайомлюються зі змістом роботи заздалегідь. Студентам доцільно запросити на захист своїх наукових керівників (наукових консультантів) та рецензентів з метою їх виступу за наслідками виконання дипломної роботи. Тривалість захисту дипломної роботи встановлюється до 20-ти хвилин.

Структура захисту дипломної роботи:

- доповідь студента про зміст та основні положення роботи;
- відповіді на запитання, адресовані автору дипломної роботи, від членів ЕК та осіб, присутніх на захисті;
- виступ наукового керівника або оголошення його відгуку;
- виступ рецензента або оголошення його рецензії;
- відповіді студента на зауваження, висловлені у рецензіях на дипломну роботу;
- заключне слово студента;
- рішення ЕК щодо оцінки роботи.

Доповідь необхідно підготувати заздалегідь. Вона може за потреби супроводжуватися мультимедійними чи технічними матеріалами. Доповідь не повинна перевищувати за часом 5-7 хвилин.

Доповідь починається зі звертання: «Вельмишановний пане голову! Шановні члени Державної екзаменаційної комісії!..» Далі студент коротко обґрунтовує актуальність теми дослідження, розкриває мету, задачі, об'єкт, предмет дослідження, показує, що вдалося встановити, виявити, довести і якими методами це досягнуто. У виступі слід також показати елементи новизни у теоретичних положеннях та практичних рекомендаціях, з якими труднощами довелося зіткнутися в процесі дослідження, які положення не знайшли підтвердження. Особливу увагу необхідно приділити результатам, отриманим особисто автором (що саме запропоновано, одержано, удосконалено, рекомендовано та ін.), обґрунтуванню їх достовірності, значущості для теорії та

практики. У прикінцевій частині доповіді викладаються основні результати та висновки роботи, їх реалізація, можливі шляхи подальшого використання.

При цьому студент повинен врахувати, що його роботу члени ЕК вивчали заздалегідь, а зацікавлені особи мали змогу ознайомитися з її змістом на кафедрі. З огляду на це, будувати свій виступ студентові слід, зосередивши увагу, в основному, на нових теоретичних і прикладних положеннях, розроблених особисто автором. Звичайно, за необхідності, варто робити посилання на текст своєї роботи.

Особливо важливо, щоб мовлення студента було чітке, граматично правильне, впевнене, що робить його виступ зрозумілим і переконливим. Не варто готувати доповідь у спрощеній формі. Автор повинен зробити доповідь науковою, добре аргументованою, а отже, зрозумілою широкій аудиторії спеціалістів.

Під час захисту дипломної роботи студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження, зазначені у відгуку та рецензіях, а також у виступах на захисті.

Студентові доцільно підготувати письмові відповіді на зауваження, які викладені у відгуку наукового керівника (наукового консультанта) та в рецензіях. Саме письмова форма дає змогу під час захисту дати відповіді правильно й спокійно. Якщо можливі посилання на текст дипломної роботи, то їх обов'язково слід використати, оскільки, це надає їм найбільшої переконливості й водночас дозволяє акцентувати увагу на достовірності результатів дослідження.

Відповідати на запитання членів ЕК та присутніх на захисті слід тільки по суті. Студентові треба виявляти скромність в оцінці своїх наукових результатів і тактовність стосовно тих, хто ставить запитання. Перед тим як відповідати на запитання, необхідно уважно його вислухати до кінця і за можливості записати, а також не забути висловити вдячність за поставлені запитання. Бажано не вислуховувати всі запитання, а відповідати відразу на кожне зокрема, передбачаючи, що чітка, логічна й аргументована відповідь на попереднє запитання може виключити наступне.

Засідання ЕК, на якому відбувається захист дипломної роботи, оформляється протоколом. Результати захисту дипломної роботи визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», які оголошуються в той самий день (відразу після оформлення протоколів засідання ЕК, підписаних головою, членами та секретарем ЕК, які брали участь у засіданні).

Рішення ЕК про оцінку знань, виявлених при захисті дипломної роботи, приймається ЕК на засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів ЕК, які брали участь в її засіданні. При однаковій кількості голосів, голос голови ЕК є вирішальним.

Студенти, які виявили особливі здібності до наукової творчості, захистили дипломну роботу на «відмінно», мають наукові публікації, є переможцями Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт, можуть бути рекомендовані членами ЕК до вступу в аспірантуру.

Якщо захист дипломної роботи не відповідає вимогам рівня атестації,

члени ЕК приймають рішення про те, що студент є неатестованим, про що відзначається у протоколі ЕК. Студент, який отримав незадовільну оцінку при захисті дипломної роботи, відраховується з вищого навчального закладу, про що йому видається академічна довідка. У випадку неявки студента на засідання ЕК для захисту дипломної роботи, в протоколі ЕК відзначається, що студент є неатестованим у зв'язку з неявкою на засідання ЕК.

Студенти, які у встановлений строк не захистили дипломну роботу, мають право на повторний її захист в наступний строк роботи ЕК протягом 3 років після закінчення ВНЗ на засадах, визначених ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Якщо захист дипломної роботи визнається незадовільним, ЕК встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму дипломну роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою.

Усі засідання Екзаменаційної комісії протоколюються, вносяться оцінки, одержані при захисті дипломної роботи, особливі думки і зауваження членів комісії, вказуються кваліфікація та державний документ (з відзнакою чи без відзнаки), що видається студенту-випускнику. Протокол підписують голова та члени Екзаменаційної комісії, які брали участь у засіданні.

Після закінчення роботи Екзаменаційної комісії голова комісії складає звіт, у якому дається аналіз рівня підготовки випускників зі спеціальності, якість виконання дипломних робіт, відповідність тематики та змісту робіт сучасним вимогам, характеристика знань студентів, виявлених під час захисту, недоліки у підготовці з окремих дисциплін (питань), висловлюються рекомендації щодо поліпшення навчального процесу.

Загальні підсумки роботи Екзаменаційної комісії обговорюються на засіданні Вченої ради факультету, інституту.

3.4 Критерії оцінювання дипломної роботи

Екзаменаційна комісія при визначенні підсумкової оцінки дипломної роботи враховує змістовні аспекти роботи та якість захисту роботи.

При оцінюванні дипломної роботи беруться до уваги:

- вміння автора стисло, послідовно й чітко викласти сутність та результати дослідження;
- обґрунтованість мети дипломної роботи, логічність поставлених завдань і шляхи їх вирішення;
- відповідність розробки, аналізу, рішення проблеми кваліфікаційному рівню магістра;
- змістовність і цілісність структури дипломної роботи;
- інформативність заголовків і підрозділів щодо їхнього змісту, а також їх зв'язок з іншим текстом, логічний зв'язок між проблемою і розподілом дипломної роботи на розділи та підрозділи;
- оригінальність, правильна визначеність об'єкта і предмета дослідження;
- вміння знаходити і опрацьовувати наукову інформацію;
- використання сучасних методів обробки й аналізу інформації;
- надійність методів дослідження та достатність глибини дослідження;

- ґрунтовність отриманих теоретичних висновків, чіткість висновків і рекомендацій;

- практична цінність результатів дослідження й можливість їх практичного впровадження;

- правовий та соціально-економічний ефект від впровадження результатів дослідження;

- наявність всіх необхідних структурних елементів в роботі та їх логічна послідовність;

- відповідність дипломної роботи встановленим вимогам;

- загальне оформлення дипломної роботи;

- здатність автора аргументовано захищати свої пропозиції, думки та погляди;

- загальний рівень підготовки автора та володіння культурою презентації.

Результати захисту дипломних робіт оцінюються з використанням Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FХ», «F»); національної системи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»); системи ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (100-бальна шкала).

Список використаних джерел

1. Завгородня Т. К. Прокопів Л.М., Стражнікова І.В. Методологія та технологія педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 76 с.
2. Завгородня Т.К. Стинська В.В. Методичні вказівки до виконання дипломної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти / Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 53 с.
3. Кловак Г. Методика підготовки і захист дипломних робіт: навч.-метод. посіб. / Г. Кловак. - К. : Наук. Світ, 2002. – 84 с.
4. Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» URL: <http://pnu.edu.ua/>
5. Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» від 29 грудня 2015 року (зі змінами від 29 листопада 2017 року URL: <http://pnu.edu.ua/>
6. Методичні рекомендації щодо оформлення бібліографічного оформлення списків літератури відповідно до вимог ДСТУ 8302 : 2015 / авт.- упоряд. Дзумедзей Р. О., Стрихар І. Я., Мазур Н.Г. Івано-Франківськ, 2017. 7 с.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України. 12.01.2017. №40. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17>
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки URL: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
9. Олійник О.С., Романко С.М. Методичні вказівки до виконання, оформлення та захисту дипломних робіт [текст]. Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. 46 с.
10. Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» URL: <http://pnu.edu.ua/>
11. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

ДОДАТКИ

Додаток А

Взірець титульного аркушу ДР

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

(назва інституту, факультету)

(повна назва кафедри)

ДИПЛОМНА РОБОТА

(освітній рівень)

на тему _____

Виконав: студент ___ курсу, ___ групи

спеціальності _____

(шифр і назва спеціальності)

(прізвище та ініціали студента)

Керівник _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(науковий ступінь, вчене звання, посада прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ – 20__ р.

Додаток Б
Взірець індивідуального завдання
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Інститут, факультет _____
Кафедра _____
Освітній рівень _____
(шифр і назва)

Затверджено на засіданні
кафедри _____
Протокол №__ від _____
Завідувач кафедри _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи,

керівник роботи _____
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Перелік питань, які потрібно розробити _____

3. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

п/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Додаток В
Взірець форми відгуку наукового керівника

ВІДГУК
на дипломну роботу

студента _____
(прізвище, ім'я)

на тему _____
(назва теми)

(Текст відгуку)

_____ Загальна оцінка дипломної роботи та висновки щодо рекомендації до захисту в ДЕК.

Науковий керівник _____
(посада, місце роботи)

_____ (ініціали, прізвище)

_____ (підпис)

“ _____ ” _____ 20 ____ р.

Додаток Г

Взірець змісту дипломної роботи на тему: «ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1 Творча активність як важлива педагогічна проблема сучасності

1.2 Особливості формування творчої активності в учнів молодшого шкільного віку

1.3 Зміст, завдання та методи роботи з формування творчої активності

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Основні форми позакласної діяльності щодо формування творчої активності.

2.2 Формування творчої активності школярів на уроках позакласного читання

2.3 Експериментальна перевірка шляхів формування творчої активності молодших школярів

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

**Взірець змісту дипломної роботи на тему:
«ВПЛИВ БАКТЕРИЗАЦІЇ НАСІННЯ НА НОДУЛЯЦІЙНУ
ЗДАТНІСТЬ СОЇ КУЛЬТУРНОЇ (GLYCINE MAX(L.)MERR.)»**

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ЛІТЕРАТУНИЙ ОГЛЯД

- 1.1. Хімічний і біологічний шляхи зв'язування молекулярного азоту
- 1.2. Процес утворення симбіотичних азот фіксуючих бактерій на коренях бобових рослин
- 1.3. Сучасний стан досліджень біологічної фіксації азоту
- 1.4. Симбіотична азотфіксація і ризоторфін

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

РОЗДІЛ 2. УМОВИ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ

- 2.1. Характеристика об'єктів дослідження
- 2.2. Умови та методика польових досліджень
- 2.3. Гістологічні дослідження бульбочкових бактерій
- 2.4. Біохімічні методи дослідження
 - 2.4.1 Визначення вмісту крохмалю
 - 2.4.2. Визначення активності амілази
 - 2.4.3. Визначення загальних ліпідів
 - 2.4.4. Визначення загального протеїну
 - 2.4.5. Визначення загального азоту
- 2.5. Інші методи

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

- 3.1 Вплив інокуляції насіння на формування вегетативної маси рослин
- 3.2 Вплив інокуляції насіння на формування врожаю
- 3.3 Вплив бактеризації на нодуляційну здатність сої культурної
- 3.4 Гістологічні дослідження бульбочкових бактерій
- 3.5. Зміни біохімічного складу насіння при штучній бактеризації
 - 3.5.1. Вміст загальних ліпідів у насінні сої
 - 3.5.2. Визначення вмісту крохмалю та амілази у насінні сої
 - 3.5.3. Зміни вмісту загального протеїну у насінні сої

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

**Взірець змісту дипломної роботи на тему:
«БІОІНДИКАЦІЯ УРБОЕКОСИСТЕМИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ЗА
ДОПОМОГОЮ ПРЕДСТАВНИКІВ ВИДУ ROBINIA PSEUDOACACIA L.»**

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

- 1.1. Біоіндикація як метод оцінки екологічного стану урбоекосистем
- 1.2. Місто як специфічне середовище існування живих організмів
- 1.3. Деревні рослини у практиці біоіндикаційних досліджень
- 1.4. Використання показників якості пилку в біоіндикації антропогенно-змінених територій

РОЗДІЛ 2. ЕКОТОПІЧНІ УМОВИ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ТЕРИТОРІЇ

- 2.1. Фізико-географічні та кліматичні умови урбоекосистеми Івано-Франківська
- 2.2. Техногенний профіль досліджуваної території

РОЗДІЛ 3. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

- 3.1. Загальна характеристика матеріалів, методів та алгоритм дослідження
- 3.2. Морфометричний аналіз та визначення частки недорозвинених насінневих зачатків
- 3.3. Визначення вмісту пластидних пігментів
- 3.4. Аналіз деревних рослин та морфометрія пилкових зерен деревних рослин
- 3.5. Математико-статистична інтерпретація результатів дослідження

РОЗДІЛ 4. БІОІНДИКАЦІЙНА ОЦІНКА УРБОЕКОСИСТЕМИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ЗА ДОПОМОГОЮ ПРЕДСТАВНИКІВ ВИДУ ROBINIA PSEUDOACACIA L.

- 4.1. Оцінка екологічного стану м. Івано-Франківська за морфометричними показниками *Robinia pseudoacacia* L.
- 4.2. Формування насінневих зачатків як біоіндикаційний маркер урбогенного забруднення довкілля
- 4.3. Стан фотосинтетичної системи *Robinia pseudoacacia* L. в умовах урбанізованого навантаження м. Івано-Франківська
- 4.4. Чутливість чоловічого гаметофіту *Robinia pseudoacacia* L. до дії урботехногенних чинників

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

**Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015
«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні
положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД
01.140.40) детально подані на <http://lib.ru.if.ua>**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги (монографії, підручники, посібники)	
Один автор	<p>Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Харків: Право, 2005. 304 с.</p> <p>Краснова М. В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Алерта, 2012. 216 с.</p> <p>Кузніченко С. О. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану»: наук.-практ. комент. / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Харків: Право, 2015. 164 с.</p> <p>Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: із змін. та допов. на 12 берез. 2016 р. 12-те вид., допов. і переробл. Київ: Правова єдність, 2016. 810 с.</p> <p>Johnson L. K. Bombs, bugs, drugs and thugs: intelligence and America's quest for security. New York; London: New York University Press, 2000. 326 p.</p>
Два автори	<p>Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України: монографія. Харків, 2004. 192 с.</p> <p>Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах: практ. посіб. Харків: Право, 2011. 136 с.</p> <p>Петришина М. О., Петришин О. А. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування: наук. доп. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Право, 2016. 44 с. (Серія «Наукові доповіді»).</p>
Три автори	<p>Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження: монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків, 2011. 312 с.</p> <p>Сичевський В. В., Харитонов Є. І., Олейников Д. О. Науково-практичний коментар до розділу І Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України) / Служба безпеки України. Харків, 2016. 232 с. (Бібліотека слідчого).</p> <p>Helfer M. E., Kempe R. S., Krugman R. D. The battered child. 5th ed. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1997. 700 p.</p>
Чотири і більше авторів	<p>Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження: монографія. Харків, 2013. 288 с.</p> <p>Колективні політичні права і свободи людини та громадянина в</p>

	Україні: проблеми теорії та практики: монографія / Є. І. Григоренко та ін.; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків: [б. в.], 2013. 352 с. The mutual fund industry: Competition and investor welfare / R. G. Hubbard et. al. New York, NY: Columbia University Press, 2010. 256 p.
Автор(и) та редактор(и)/упорядник(и)	Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України: навч. посіб. / ред. А. Х. Степанюк. Київ, 2008. 624 с. Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків, 2011. 656 с. Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України: монографія / відп. ред. В. М. Геєць. Київ: УБС НБУ, 2008. 369 с. Plath S. The unabridged journals / ed. K. V. Kukil. New York, NY: Anchor, 2000. 680 p.
Автор (и) та перекладач(и)	Бэнтли Э. Жизнь драмы / перевод с англ. В. Воронина; предисл. И. Минакова. Москва. : Айрис-пресс, 2004. 416 с. Laplace P. S. A philosophical essay on probabilities / trans.: F. W. Truscott, F. L. Emory. Original work published 1814. New York, NY: Dover, 1951. 196 p.
Без зазначення автора	Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення: колект. моногр. / за наук. ред. Д. В. Задихайла. Харків, 2013. 520 с. (Серія "Наукові праці кафедри господарського права Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"; т. 1). Конституція України: наук.-практ. комент. / редкол.: В. Я. Тацій (голова) та ін. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2012. 1128 с. Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 30 верес. 2016 р. Київ: Нац. акад. прокуратури України. 2016. 432 с. Twenty-four hours a day. Miami, FL: BN Publishing, 2010. 400 p.
Багатотомні видання	Теорія і методика фізичного виховання : в 2 т. / ред. Т. Ю. Круцевич ; пер. з рос. Л. К. Кожевнікової. Київ, 2008. Т. 1 : Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 392 с. ; Т. 2 : Методика фізичного виховання різних груп населення. 368 с.
Окремий том	Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / АН УРСР. Ін-т л-ри ; редкол. : Є. Кирилюк (голов. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1976–1986. Т. 31 : Літературно-критичні праці (1897–1899) / уклад. Ф. Лось. 1981. 596 с.
Інші видання	
Автореферати дисертацій	Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2010. 36 с.

	Лісов О. С. Новітня вітчизняна історіографія створення та діяльності розвідки і контррозвідки України у 1917–1991 роках: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22 / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняхівського. Київ, 2017. 20 с.
Дисертації	Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2016. 573 с. Костєнко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 183 с. Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.
Архівні документи	Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт / НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).
Стандарти	ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Авторські свідоцтва	А. с. 1810306 СССР, МКИ5 С 1/469. Спосіб демінерализации водных растворов / В. Д. Гребенюк, Н. П. Стрижак, В. В. Гончарук, А. О. Самсони-Тодоров, А. В. Грєчко. № 4934753; заявл. 08.05.91; опубл. 23.04.93, Бюл. № 15
Патенти	Пат. КМ 98077 Україна. Спосіб одержання йодиду цезію або йодиду натрію для вирощування монокристалів. Опубл. 10.04.2015.
Заявка	Заявка у 2014 06343 Україна, МПК (2014.04) В01J 13/00. Спосіб отримання колоїдного розчину наночасток срібла / О. А. Півоваров, М. І. Воробйова (Україна); заявник та патентовласник ДВНЗ “Укр. держ. хім.-технол. ун-т”. № у 2014 06343; заявл. 10.06.14.
Бібліографічні покажчики	Володимир Володимирович Сташис: (до 85-річчя від дня народж. та 60-річчя наук.-пед. і громад. діяльності) / Нац. акад. прав. наук

	України; упоряд.: В. І. Борисов, В. І. Тютюгін, Л. М. Демидова. Харків, 2010. 108 с. (Біографія і бібліографія вчених-правознавців). Систематизований покажчик матеріалів з питань адміністративної реформи, опублікованих у Віснику Національної академії державного управління за 1997– 2005 роки / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; уклад.: О. О. Бабінова, О. Г. Белінська. Київ, 2006. 11 с.
Каталоги	Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів, 2003. 160 с.
Дисертації, автореферати дисертацій	Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с. Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.
Частина видання	
Розділ книги	Даньшин І. М. Злочини проти громадського порядку та моральності. Кримінологія. Загальна та Особлива частини: підручник / ред. В. В. Голіна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків, 2009. Розд. 15. С. 138–145. Тацій В. Я. Повертаючись до питання боротьби зі злочинами у сфері приватизації. Тацій В. Я. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю. Харків: Право, 2010. С. 221–229. Хряпінський П. Кримінально-правові засоби заохочення у публічному праві України. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / за ред.: О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. Миколаїв, 2016. С. 87–109. O'Neil J. M., Egan J. Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. Gender issues across the life cycle / Ed. B. R. Wainrib. New York, NY: Springer, 1992. P. 107–123.
Стаття з довідкового видання	Баулін Ю. В. Обставини, що виключають злочинність діяння. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 550. Bergmann P. G. Relativity. <i>The New Encyclopedia Britannica</i> . Chicago, IL: Encyclopedia Britannica, 1993. Vol. 26. P. 501–508.
Стаття з продовжувано	Гетьман А. П., Лозо В. І. Державно-правові проблеми подолання екологічної кризи в епоху глобалізації. <i>Проблеми законності</i> . 2013.

Го видання	<p>Вип. 123. С. 65–77.</p> <p>Данильян О. Г., Петришин О. В. Проблема взаємовпливу правового виховання державотворчого процесу: українські реалії. <i>Вісник Національної академії правових наук України</i>. 2010. № 2. С. 28–39.</p> <p>Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i>. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58.</p> <p>Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.</p>
Стаття з періодичного видання (журнал, газета)	<p>Кулак Н. В. Актуальні питання правового статусу добровольчих формувань в Україні. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2016. № 4. С. 84–88.</p> <p>Петришин О., Серьогіна С. Змішана республіканська форма державного правління: питання теорії та практики. <i>Право України</i>. 2009. № 10. С. 57–60.</p> <p>Benjamin A. C. The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. <i>Journal of Higher Education</i>. 1960. Vol. 31, No. 9. P. 471–480.</p> <p>Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Пономаренко Ю. А. Виклики сучасності і кримінальне право. <i>Голос України</i>. 2016. 29 січ. (№ 16). С. 6–7.</p>
Рецензії	<p>Биков О. Нагальність оптимального міжнародно-правового врегулювання глобальних біоетичних проблем сучасності. <i>Віче</i>. 2016. № 1/2. С. 20–21. Рец. на кн.: Третякова В. Г. Міжнародно-правове регулювання глобальних біоетичних проблем: монографія. Київ: Кондор, 2013. 407 с.</p> <p>Драч О. О. [Рецензія]. <i>Український історичний журнал</i>, 2016. № 1. С. 217–219. Рец. на кн.: Темченко А. І. Традиційні мантичні практики: архаїка знакової системи. Черкаси: ІнтралігаТОР, 2015. 112 с.</p> <p>Csikos R., Garcia E., Worley R. Book Reviews. <i>Journal of Criminal Justice Education</i>. 2010. Vol. 21, No. 1. P. 93–99. Review of the book: Beck E., Britto S., Andrews A. <i>In the shadow of death: Restorative justice and death row families</i>. Oxford, NY: Oxford University Press, 2007. 336 p.</p>
Інтерв'ю	<p>Бубка С. Копенгаген: олімпійські зустрічі : [інтерв'ю з президентом НОК України С. Бубкою про роботу 121 сесії МОК]; інтерв'ю вела Г. Нечаєва. <i>Олімпійська арена</i>. 2009. №10. С. 2–4</p>
Тези, доповідь	<p>Боднар Т. В. Договір про закупівлю: особливості укладання і забезпечення. <i>Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народж. В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2017 р.)</i>. Харків: Право, 2017. С. 7–9.</p> <p>Данильян О. Г., Дьобань О. П. Досвід удосконалення органів</p>

	<p>державної влади в європейських країнах та можливості його використання в Україні. Проблеми розбудови державності та народовладдя в Україні: матеріали XXII Харків. політолог. читань (м. Харків, 21 трав. 2009 р.). Харків, 2009. С. 47–49.</p> <p>Wu C. K., Makhlof M. M. Predicting the response of Aluminium casting alloys to heat treatment. Light Metals 2011: Proceedings of the technical sessions presented by the TMS Aluminium Committee at the TMS 2011 Annual Meeting & Exhibition, San Diego, California, USA, 27 February – 3 March, 2011. Hoboken, NJ: Wiley, 2011. P. 834–836.</p>
Неопубліковані документи	
Депоновані наукові праці	Тріщ Б. М. Оптимізація температурних полів і напружень у квадратній пластині з отвором / ЛНУ ім. Івана Франка. Львів, 2001. 14 с. Деп. В ДНТБ України 11.12.01, № 239.
Звіт про НДР	Розвиток науково-видавничої справи на початковому та сучасному етапах діяльності Національної академії наук України : звіт про НДР (заключний) ВД “Академперіодика ” НАН України; кер. Я. С. Яцків. Київ, 2015. 112 с. № ДР 0113U001213.
Архівний документ	Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки // ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8-12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1-3.
Нормативно-правові та інші юридичні акти, опубліковані в офіційних джерелах оприлюднення, в тому числі електронні ресурси	
	<p>Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.</p> <p>Конституційний Суд України: рішення, висновки / відп. ред. А. С. Головін; уклад.: К. О. Пігнаста, О. І. Кравченко. Київ: Логос, 2011. Кн. 10. 431 с.</p> <p>Правова основа діяльності органів державної влади: зб. нормат. актів / упоряд. П. М. Любченко. Харків: ФІНН, 2010. 303 с.</p> <p>Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. Освіта. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.</p> <p>Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389- VIII. Голос України. 2015. 10 черв. (№ 101). С. 4.</p> <p>Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 р. № 1950/5). Офіційний вісник України. 2013. № 3. Ст. 91.</p> <p>Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій: постанова Каб. Міністрів України від 15.06.1998 р. № 1099. Офіційний вісник України. 1998. № 28. Ст. 1062.</p>
Електронні ресурси	

Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Законодавчі документи	Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017). Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. <i>Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні</i> . Ефективна економіка. 2013. № 10. URL: http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvnaekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017). Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician). 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. Journal of Popular Culture. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).

Примітки:

1.Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2015 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

2.Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. Їх наводять у будь-якому описі.